

International online conference proceedings on

“**DIGITAL ECONOMY: IMPACTS, CHALLENGES AND PROSPECTS**”

April 23, 2020

The International Online Conference Proceedings on
"Digital Economy: Impacts, Challenges and Prospects"

23rd of April 2020

Материалы Международной онлайн конференции
**"Цифровая экономика: влияние, проблемы и
перспективы"**

23 апреля 2020

Xalqaro onlain konferentsiyaning materiallari
"Raqamli iqtisodiyot: ta'siri, muammolari va istiqbollari"

23-aprel 2020 yil

Tashkent – 2020

ББК 65.2/4(5U)
T 44

**The International Online Conference Proceedings on “Digital economy:
impacts, challenges and prospects”**

Tashkent: Management Development Institute of Singapore in Tashkent, 2020. –
274 pages.

LBC 65.2/4(5U)

32.81

Editing: Dr. D. Alieva, Dr. E. Embang, Sh. A. Karimova, Sh. Fakhridinova

This proceedings can be freely used and copied for non-commercial purposes, provided that the source is acknowledged.

For ordering additional copies of the publication, please contact conference@mdis.uz

© Management Development Institute of Singapore in Tashkent, 2020

ISBN - 978-9943-4969-9-6

Цифровое пространство в Республике Беларусь: социальные последствия и перспективы распространения цифровых практик Людмила Галич-----	126
О‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbollari va raqamli iqtisodiyotning investitsion muhitga ta’siri Nosir Maxmudov, Nuriddin Avazov-----	130
Малый бизнес и среднее предпринимательство Республики Узбекистан в условиях цифровой экономики Алла Макушина -----	137
Технология блокчейна, её создание и использование Улугбек Якубов-----	146
Digitalization of Microfinance for Better Reach Out and Financial Inclusion Nargiza Alimukhamedova-----	150
Актуальность развития цифрового маркетинга в Кыргызстане Наргиза Исмаилова, Жасур Азимов, Ания Фоменко -----	153
Суғурта соҳасида рақамли технологияларни қўллашнинг баъзи масалалари Хўжаёр Шеннаев -----	161
Товарооборот Кыргызской Республики со странами ЕАЭС Айгуль Саманчиева -----	164
Актуальные вопросы развития электронной коммерции в Узбекистане Шахида Маннанова -----	172
The Role of State and Society in the Digital Economy Development Azizjon Akromov-----	175
Обеспечение конкурентоспособности в бизнесе Умар Асраев-----	177
Развитие казахстанского интернета как части гражданских общественных инициатив Асел Казиева -----	180

O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning istiqbollari va raqamli iqtisodiyotning investitsion muhitga ta’siri

Nosir Maxmudov¹, Nuriddin Avazov²

1. *i.f.d., prof. TDIU “Makroiqtisodiyot” kafedراسi professori*

2. *TDIU “Iqtisodiyot” fakulteti talabasi*

Annotatsiya: Hozirgi kunda O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda qulay investitsion muhitni shakllantirish asosida mamlakat iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalar hajmi oshirish eng dolzarb masaladir. Shundan kelib chiqqan holda, mazkur maqolada O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yo‘nalishari va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish asosida qulay investitsion muhitni shakllantirish istiqbollari tahlil qilingan. Bundan tashqari, O‘zbekistonda xorijiy investitsiyalarning iqtisodiyotga kirib kelish hajmi tahlil qilingan holda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish asosida qulay investitsion muhitni shakllantirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlari: raqamli iqtisodiyot, xorijiy investitsiyalar, investitsion muhit, elektron hukumat, raqamli texnologiyalar, moliyaviy texnologiyalar, elektron savdo.

Keywords: digital economy, foreign investment, investment climate, e-government, digital technologies, financial technologies, e-commerce.

Raqamli iqtisodiyot bugungi kunda dunyoning ko‘plab mamlakatlari iqtisodiyotiga jadal kirib bormoqda. Raqamli texnologiyalarning tez sur‘atlar bilan rivojlanishi, iqtisodiyotning globallashtirish jarayonlarini tezlashtirishini yuzaga keltirdi. Iqtisodiyotning barcha jabhalarida ulardan samarali tarzda foydalanish bugungi kun talabiga aylanmoqda. Raqamli transformatsiya tez sur‘atda o‘zgaryotgan bugungi kun dunyosi uchun asosiy vositadir. Bundan tashqari raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish asosida mamlakat iqtisodiyotida jadal rivojlantirishga erishish mumkin. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi ham davlatga, ham aholiga va eng muhimi tadbirkorlarga qo‘shimcha imkoniyat va qulayliklar yaratadi. Natijada mamlakatda qulay ishbilarmonlik hamda qulay investitsion muhit yaratiladi. Qulay investitsion muhitning

yaratilashi esa mamlakat iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarning kirib kelishi hajmining oshishidan dalolat beradi.

Raqamli iqtisodiyot – bu iqtisodiy faoliyat bo‘lib, u insonlar uchun qulayliklarni ta‘minlagan holda mahsulot va xizmatlarni yaratuvchi virtual muhit hisoblanib, raqamli texnologiyalardan foydalaniladi va har kuni onlayn tarzda odamlar, bizneslar, qurilmalar, ma‘lumotlar va jarayonlar orasidagi millionlab bog‘lanishlarni amalga oshiruvchi tizimdir. Iqtisodiy faoliyatlarning keng xilma- xilligi raqamlashtirilgan ma‘lumotlar va bilimdan asosiy omil sifatida foydalaniladi. Internet, bulutli hisoblash (cloud computing), katta ma‘lumotlar (big data), moliyaviy texnologiya (financial technology) va boshqa raqamli texnologiyalar ma‘lumotlarni raqamli shaklda to‘plash, saqlash va tarqatish uchun foydalaniladi, bundan tashqari ular ijtimoiy o‘zaro ta‘sirni butunlay o‘zgartiradi.

Raqamli iqtisodiyotning afzalliklari quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

- raqamli iqtisodiyot sharoitida mahsulotlarni izlash harajatlari keskin kamayadi, chunki istalgan ma‘lumotni online qabul qilish offline qabul qilishdan osonroqdir;
- raqamli iqtisodiyotdagi tovarlarning bir iste‘molchi tomonidan iste‘mol qilinishi boshqa mahsulotlarga bo‘lgan talab va ularning sifatini pasaytirmaydi;
- raqamli iqtisodiyotda mahsulotlarni tashish va ular to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni tarqatish harajatlari nolga teng;
- raqamli texnologiyalar yordamida iste‘molchining xarakterini osonlik bilan o‘rganish mumkin. Bu esa o‘z o‘rnida birga-bir (one to one) bozorlarni yaratadi;
- raqamli texnologiyalar mahsulot brendi va nufuzini yaratishni ham osonlashtiradi;
- raqamli iqtisodiyotda savdo-sotiqalar elektron shaklda chegaralarni oson kesib o‘tadi.

Raqamli iqtisodiyotni rivojlanishi mamlakatlararo biznes faoliyatlariga ham o‘z ta‘sirini ko‘rsatishi mumkin. Axborot kommunikatsiya texnologiyalari sohasida katta rivojlanishlar bo‘lmoqda va bular kompaniyalar faoliyatining turli sohalarida o‘z ifodasini topishi mumkin. Internet orqali butun dunyo bo‘ylab o‘z mahsulotlarini sotuvga qo‘yib online savdoni yo‘lga qo‘yishlariga imkoniyat yaratadi. Kichik investitsiyaga ega bo‘lgan kompaniyalar paydo bo‘lib, tez fursatda o‘sib rivojlanishi mumkin. Iqtisodiyotning ko‘plab tarmoqlarida mehnat unumdorligi va samaradorligini oshirish, harajatlarni kamaytirishda bugungi kundagi zamonaviy axborot

texnologiyalarining raqamli iqtisodiyotdagi o'rnini kattadir. Raqamli iqtisodiyotga aloqador o'zgarishlar ishlab chiqaruvchilar va xaridorlar uchun yangi bozor qoidalarini vujudga keltirishiga zamin yaratadi. Buning natijasida kompaniyalar yangi raqobat strategiyalarini qidirishi va raqobat samaradorligini oshirishlarini talab qiladi.

So'nggi ikki yil davomida O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirilib, davlat organlari va boshqa tashkilotlarda elektron hujjat almashinuvi hamda jismoniy va yuridik shaxslarga xizmat ko'rsatish uchun elektron tijorat tizimlari bosqichma-bosqich joriy etilmoqda.

Iqtisodiyotning barcha sohalarini raqamli texnologiyalar asosida yangilashni nazarda tutadigan Raqamli iqtisodiyot milliy konsepsiyasini ishlab chiqilishi hamda "Raqamli O'zbekiston-2030" dasturi hayotga tatbiq etilishi O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanayotganligidan dalolat beradi. "Raqamli iqtisodiyot yalpi ichki mahsulotni kamida 30 foizga o'sishiga, korrupsiyani keskin kamayishiga imkon beradi. Nufuzli xalqaro tashkilotlar o'tkazgan tahlillar ham buni tasdiqlamoqda. Shuning uchun iqtisodiyot sohalarida raqamli transformatsiyani amalga oshirish, milliy axborot texnologiyalarini rivojlantirish va bu yo'nalishda investitsiyalar jalb etish zarur"¹³.

Quyidagilar O'zbekistonda raqamli iqtisodiyot rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari hisoblaniladi:

- davlat va xo'jalik organlari, mahalliy davlat organlarining joylarda zarur axborot tizimlari va resurslarini, dasturiy ta'minot va elektron xizmatlarning joriy qilinishini muvofiqlashtirishlarini belgilab olish;
- mamlakatda raqamli iqtisodiyot, axborot texnologiyalari bozorini, jumladan davlat xususiy sherikchiligi asosida texnopark va kovorking-markazlar faoliyatini tashkil qilish orqali xorijiy sarmoyalarni jalb qilish uchun qulay sharoit yaratish;
- zamonaviy telekommunikatsiya infratuzilmasi, aloqa texnologiya va tarmoqlarini rivojlantirish, zamonaviy telekommunikatsiya xizmatlarini rivojlantirishni joriy qilishni muvofiqlashtirish;
- davlat boshqaruvida va iqtisodiyot sohalarida elektron xizmatlarni joriy qilish, elektron tijorat va dasturiy ta'minot bozorini rivojlantirish orqali raqamli iqtisodiyotni yuksaltirish;

¹³ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019 yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. Xalq so'zi, www.xs.uz 2018-yil 28-dekabr.

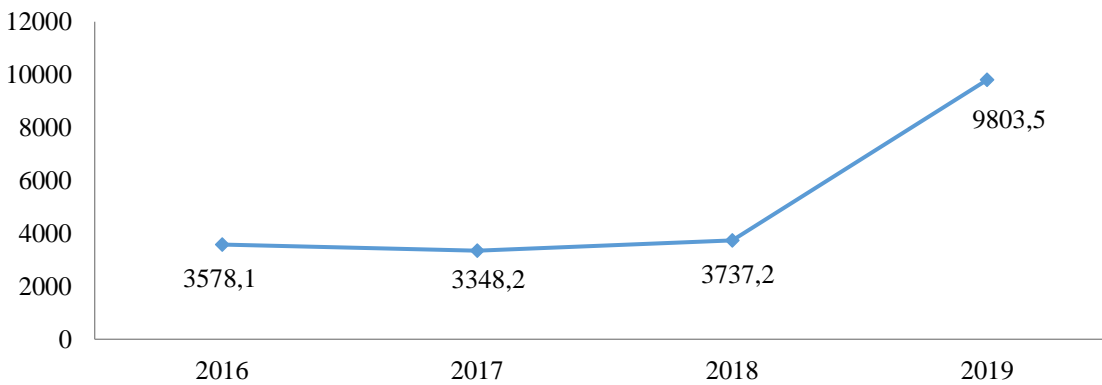
- internetning milliy segmentini, raqamli media-kontentni tashkiliy, moddiy-texnik va iqtisodiy qo‘llab-quvvatlash orqali rivojlantirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish;
- shahar va hududiy infratuzilmani boshqarishda foydalanish, xususan turar-joy va kommunal xizmat ko‘rsatish, transport logistikasi, xavfsiz va «aqli shahar» uchun «aqli tizim»larni ishlab chiqish;
- malakali kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish.

Raqamlashtirish nafaqat iqtisodiyotda balki davlat boshqaruv tizimida ham samarali foydalanilmoqda. O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasida ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari belgilab berilgan. Mamlakatni ijtimoiy-siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo‘yicha vazifalarni amalga oshirishda o‘zaro manfaatli hamkorlikning samarasini oshirishga qaratilgan davlat-xususiy sheriklikning zamonaviy mexanizmlarini joriy etilishi hamda “Elektron hukumat” tizimini takomillashtirish, davlat xizmatlari ko‘rsatishning samarasi, sifatini yuksaltirish va bu xizmatdan aholi hamda tadbirkorlik subyektlari tomonidan foydalanish imkoniyatlari oshirilishi¹⁴ kabi yo‘nalishlar shular jumlasidandir.

Raqamli iqtisodiyotni jadal rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish, davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish, undan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va zamonaviy infratuzilmani qo‘llash kabi islohatlarning amalga oshirilishi natijasida O‘zbekistonda qulay ishbilarmonlik hamda qulay investitsion muhitning shakllanishiga zamin yaratmoqda. Natijada O‘zbekiston iqtisodiyotiga xorijiy investitsiyalarning kirib kelish hajmi oshib bormoqda (1-rasm).

¹⁴ “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. PF-4947. 2017-yil 7-fevral. <https://lex.uz/docs/-3107036>

Xorijiy investitsiyalar va kreditlarni o‘zlashtirish
(mln. AQSh doll.)
2016-2019 yillar

1-rasm. 2016-2019 yillarda xorijiy investitsiyalar va kreditlarni o‘zlashtirish¹⁵

2016-yilda xorijiy investitsiyalar va kreditlar 3578,1 mln. AQSh doll. ni tashkil qilgan bo‘lsa, 2017-yilda bu ko‘rsatkich 3348,2 mln. AQSh doll. ni, 2018-yilda 3737,2 mln. AQSh doll. ni va 2019-yilda 9803,5 mln. AQSh doll. ni tashkil qilgan. Yuqoridagi ma’lumotlar asosida 2017-yilda iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalar kirib kelish hajmi 2016-yilga nisbatan kam ko‘rsatkichni tashkil qilganligini kuzatish mumkin. Lekin keyingi yillarda mamlakatda qulay investitsion muhitni shakllantirishga qaratilgan bir qator islohatlar natijasida xorijiy investitsiyalarning kirib kelish hajmi oshib bormoqda. Ayniqsa 2019-yilda xorijiy investitsiyalar va kreditlar 9803,5 mln. AQSh doll. ni 2018-yilga nisbatan 3,6 marta ko‘payganligini kuzatish mumkin.

Statistik ma’lumotlar asosida O‘zbekiston iqtisodiyotiga kirib kelayotgan xorijiy investitsiyalar hajmi oshib borayotganligini kuzatish mumkin. Lekin O‘zbekiston iqtisodiyoti rivojlanishi uchun bundan ham ko‘p xorijiy investitsiyalarni talab etadi va O‘zbekistonning bu sohada potentsiali yetarli darajada. Iqtisodiyotga kirib kelayotgan xorijiy investitsiyalarning hajmi oshishiga birinchi o‘rindan mamlakatda shakllangan investitsion muhit o‘z ta’sirini ko‘rsatadi. Bugungi kunda qulay investitsion muhitning shakllanishiga esa mamlakatdagi raqamli iqtisodiyot darajasi o‘z ta’sirini o‘tkazadi. O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi darajasi o‘z potentsiali darajasi hozirgi darajasidan yuqoriroqdir. Shunday ekan, mamlakatda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda buning asosida qulay investitsion muhitni shakllantirish eng muhim dolzarb masala hisoblanadi.

¹⁵ www.stat.uz O‘zbekiston Respublikasi davlat statistika qo‘mitasi rasmiy sayti ma’lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish hamda buning asosida qulay investitsion muhitni shakllantirishga qaratilgan quyidagi takliflarni amaliyotga joriy qilish maqsadga muvofiqdir:

- mamlakatda raqamli iqtisodiyot, axborot texnologiyalari bozorini, jumladan davlat xususiy sherikchiligi asosida texnopark va kovorking-markazlar faoliyatini tashkil qilish orqali xorijiy sarmoyalarni jalb qilish uchun qulay sharoit yaratish tizimini takomillashtirish;
- energiya tejankor va atrof muhitga kam zarar yetkazadigan yuqori texnologik, zamonaviy uskunalarni o‘rnatish; mahalliy sharoitlarga mos keladigan ilg‘or xorijiy texnologiyalarni tatbiq etish, o‘zimizda yaratilayotgan ixtirolarni rag‘batlantirish va bilimlar iqtisodiyotiga mablag‘lar yo‘naltirish;
- raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish uchun axborot texnologiyalar sohasida yangi, zamonaviy yo‘nalishlar (raqamli texnologiyalar bo‘yicha, masofaviy ta’lim bo‘yicha, moliyaviy texnologiyalar bo‘yicha, bulutli texnologiyalar bo‘yicha va h.k.) da kadrlar tayyorlash tizimini yo‘lga qo‘yish.

Xulosa qilganda, mamlakatimizda innovatsion iqtisodiyotning omili bo‘lgan raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish uchun eng avvalo respublikamizda internet tezlikini oshirish va narxini optimallashtirish tizimini takomillashtirishni talab etadi. Bundan tashqari, aholining kompyuter va kompyuter dasturlari bilan ishlash bilim va ko‘nikmasini oshirish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishdagi muhim omillardan biri hisoblanadi. Bularni amalga oshirish uchun bir qancha amaliy vazifalarni yo‘lga qo‘yish lozim. Jumladan, tekin kompyuter kurslarini tashkil etish, elektron savdo maydonchalarini rivojlantirish, elektron hujjat almashish tizimini takomillashtirish, aholiga innovatsion raqamli texnologiyalar (krepto valyutalar, davlat xizmatlarining innovatsion turlari ya’ni “Elektron hukumat”) haqida ko‘proq va kengroq ma’lumot berish, oliy ta’lim muassalarining iqtisodiyot sohasida ta’lim olayotgan kelajak kadrlarini “raqamli iqtisodiyot” yo‘nalishlariga jalb qilish kabi ishlarni amaliyotga tadbiq etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Yuqoridagilarni amalga joriy etish, mamlakatimizda raqamli iqtisodiyotning o‘rnini oshirishda, axborot almashinuv tizimini tezlashtirishda muhim ro‘l o‘ynaydi. Shuningdek, uy xo‘jaliklarining internet tarmoqlaridan keng foydalanishi tarmoq va sohalarning samaradorligi oshishida, ortiqcha xarajatlarni kamaytirish va vaqt sarfining qisqarib, iqtisodiyotda innovatsion texnologiyalarning ulushi oshishida muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday islohotlar asosida raqamli iqtisodiyotning

rivojlanishi, mamlakatimizning dunyoning iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlari reytingidan o‘rin egallashiga zamin yaratadi. Pirovard natijada, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi mamlakatda qulay investitsion muhitning shakllanishga imkoniyat yaratadi. Qulay investitsion muhitning shakllanishi esa mamlakat iqtisodiyotida xorijiy investitsiyalarning hajmi oshishidan dalolat beradi. Natijada mamlakat iqtisodiyotining jadal rivojlanishiga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida” to‘g‘risidagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. PF-4947. 2017-yil 7-fevral. <https://lex.uz/docs/-3107036>
- O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019 yil uchun mo‘ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. Xalq so‘zi, www.xs.uz 2018-yil 28-dekabr.
- www.stat.uz O‘zbekiston Respublikasi davlat statistika qo‘mitasi rasmiy sayti ma’lumotlari
- Hui-Ching Hsieh, Sofia Boarelli, Thi Huyen Chi Vu. “The effects of economic policy uncertainty on outward foreign direct investment”. *International Review of Economics and Finance* 64 (2019) 377–392.
- N.G‘.Karimov, R.X.Xojimatov. Investitsiya. O‘quv qo‘llanma. –T.:Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2019.
- N.M.Maxmudov, N.R.Avazov, “O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan samarali foydalanish yo‘llari”. Ilmiy-ommabop risola.—T.:TDIU, 2019.
- Abdullayev O. Raqamli iqtisodiyot. O‘quv qo‘llanma. –T.: “Moliya”, 2020-y. 686 b. www.tsue.uz Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rasmiy sayti ma’lumotlari.

28, Bunyodkor Ave., Chilanzar district, Tashkent 100185, Uzbekistan
Tel: +(998 71) 271 77 00 Fax: +(998 71) 276 90 94
info@mdis.uz
conference@mdis.uz